

УДК 372.47+371.134

*Ірина Підлипняк,
викладач кафедри теорій та
методик дошкільної освіти
Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ У РІЗНОВІКОВІЙ ГРУПІ

У статті простежується питання доцільності професійної підготовки студентів до здійснення логіко-математичного розвитку дітей в умовах різновікової групи. Описано зміст, використання активних форм навчання, методи, система формування професійних умінь у майбутніх вихователів у роботі з дітьми.

Ключові слова: різновікова група, логіко-математичний розвиток, професійна підготовка.

В статье прослеживается вопрос целесообразности профессиональной подготовки студентов к осуществлению логико-математического развития детей в условиях разновозрастной группы. Описано содержание, использование активных форм учебы, методы, система формирования профессиональных умений у будущих воспитателей в работе с детьми.

Ключевые слова: разновозрастная группа, логико-математическое развитие, профессиональная подготовка.

In the article the question of expedience of professional preparation of students is traced to realization of logik-mathematical development of children in the conditions of різновікової групи. Maintenance, use of active forms of studies, methods, is described, system of forming of professional abilities for future educators in-process with children.

Key words: risnovikovi group, logik-mathematical development, professional preparation

Актуальність проблеми зумовлена концептуальним положенням сучасної теорії дошкільного виховання в контексті різновікової групи. Пріоритетним завданням вищої освіти є підготовка фахівців нового рівня якості, які б відповідали сучасним вимогам суспільства, були спроможними швидко адаптуватися до швидкоплинних змін у професійній діяльності, володіючи уміннями впродовж усього життя самостійно поповнювати

професійні знання та збагачувати власний професійний досвід.

Звичайно, підготовка педагогічних кадрів, у тому числі і педагога дошкільного фаху, в першу чергу повинна відповідати вимогам сучасності, адже це перша освітня ланка, від якої залежить рівень освіченості і вихованості майбутнього покоління. На цьому акцентують увагу, розглядаючи проблеми удосконалення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах неперервної освіти, різних аспектів фахового становлення майбутнього вихователя Л.В. Артемова, Г.В. Беленька, А.М. Богуш, З.Н. Борисова, Е.С. Вільчковський, Н.В. Гавриш, Н.М. Голота, Л.П. Завгородня, Н.Ф. Денисенко, Є.Є. Карпова, О.Г. Кучерявий, І.О. Луценко, Н.В. Лисенко, М.А. Машовець, Г.О. Підкурманна, Т.І. Поніманська, Г.В. Сухорукова та інші. Проте підготовка майбутніх педагогів до логіко-математичного розвитку в умовах різновікової групи в цих дослідженнях не розглядалася.

Сучасний етап розвитку системи вищої освіти характеризується інноваційним пошуком найвагоміших важелів впливу на покращення якості фахової підготовки. Ми переконані, що підготовка вихователя до логіко-математичного розвитку дітей різновікової групи, маючи свою специфіку, ґрунтується на основних дидактичних закономірностях побудови процесу фахової підготовки у вищому навчальному закладі.

Метою цієї статті є дослідження специфіки роботи в різновіковій групі та визначення основних механізмів підвищення якості фахової підготовки майбутніх педагогів до логіко-математичного розвитку дітей різновікового об'єднання.

Навчальні заклади поетапно розпочинають роботу за новою Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», схваленою колегією Міністерства освіти і науки України. Зазначена програма істотно відрізняється від попередніх; її змістове наповнення спрямоване на гармонійний та різнобічний розвиток дитини дошкільного віку, формування його особистості, створення в умовах дошкільного навчального закладу розвивального життєвого простору. У згаданому документі визначено і логіко-математичну компетентність, яка передбачає наявність у дітей таких умінь: здійснювати серіацію за величиною, масою, об'ємом, розташуванням у просторі, перебігом подій у часі; класифікувати геометричні фігури, предмети та їхні сукупності за якісними ознаками та чисельністю; вимірювати кількість, довжину, ширину, висоту, об'єм, масу, час; здійснювати найпростіші усні обчислення, розв'язувати арифметичні та логічні задачі; виявляти інтерес до логіко-математичної діяльності; прагнути знаходити свої шляхи розв'язання завдань; уміти розмірковувати; довільно, у потрібний момент, відтворювати знання тощо [5, 182].

Одним із найменш розроблених аспектів є вивчення своєрідності розвитку дитини, що виховується у різновіковій групі дошкільного навчального закладу і, зокрема, дослідження логіко-математичного розвитку дітей різновікового об'єднання. Сьогодні, коли освіта є однією з пріоритетних

цінностей життя, зростає значущість педагогічної діяльності. У зв'язку з цим, з одного боку збільшується потреба у становленні професійно підготовлених педагогічних кадрів, а з другого – акцент робиться на використання потенційних можливостей логіко-математичного розвитку кожної дитини, формування індивідуально-творчих здібностей дітей різновікової групи. Це передбачає «диференціацію навчально-виховного процесу відповідно до індивідуальних задатків, нахилів, здібностей, інтересів кожного вихованця» [6, 16].

У вітчизняній і зарубіжній дошкільній педагогічній практиці завжди мало місце таке явище, як створення й організація різновікових груп або міжвікових об'єднань. Причини їхньої появи вельми різноманітні. До них належать: утворення дитячих виховних установ в умовах сільської місцевості; малокомплектні дитячі садки; створення різних корегуючих груп, а також, приватні дитячі навчально-виховні установи.

Погляди на організацію та існування різновікових груп у системі дошкільної освіти досить різноманітні й подекуди навіть суперечливі. Це спонукало нас звернутися до практики навчання в дошкільних навчальних закладах і уточнити, як вони розуміють специфіку роботи з дітьми різного віку на відміну від роботи з групою дітей з одвіковою комплектацією.

Для пошуку відповідей на поставлені завдання, нами складено низку запитань, за допомогою яких ми одержали інформацію щодо ставлення працівників дошкільних навчальних закладів до такого явища як «різновікові групи».

В анкетуванні взяли участь вихователі дошкільних навчальних закладів м. Умань і Уманського району.

Отримані дані дозволяють достатньо чітко виявити, що тільки 12 % опитаних вихователів працюють в одновікових групах. Інші, не дивлячись на те, що у своїх відповідях указували назву одновікових груп (молодша, середня, старша), працюють з дітьми суміжного віку.

Щодо самого поняття «різновікова група», усі з опитаних учасників дали адекватні відповіді і вважають, що в цих групах повинні виховуватися і навчатися діти суміжного віку, тобто 3–4 роки, 4–5 років, 6–7 років життя.

Із загальної кількості опитаних лише 10 % вихователів мають практичний досвід роботи в різновікових групах, інші 90 % – педагоги так званих одновікових груп дошкільних навчальних закладів і уявлення про специфіку і особливості роботи в різновікових групах не мають.

Переважає більшість анкетованих (95 %) негативно ставляться до можливості роботи в різновікових групах, однозначно зупиняючи свій вибір на гомогенних вікових групах. Мотивація такого негативного ставлення до допустимої можливості керувати навчально-виховним процесом у різновікових групах обумовлена безліччю причин, серед яких більшість респондентів зазначають:

- труднощі у здійсненні педагогічної діяльності;
- труднощі в організації і побудові освітнього процесу;
- труднощі у виборі форм проведення занять;
- труднощі в організації і керівництві міжвіковою взаємодією дітей;
- труднощі в організації спільної діяльності тощо.

Отже, відповіді на запитання про причину труднощів у роботі педагога в різновіковій групі поділилися на такі:

- об'єктивні, пов'язані з професійною діяльністю (недостатність психолого-педагогічної літератури, програм, методичних рекомендацій, допомоги, відсутність спеціальної професійної підготовки вихователів до роботи в різновікових групах у ВНЗах тощо);

- суб'єктивно-об'єктивні, що залежать як від самого педагога, так і від низки об'єктивних причин: недостатність педагогічного досвіду, низький рівень теоретичної і практичної підготовленості до проведення педагогічної діагностики освітнього процесу, відсутність необхідних професійних умінь;

- суб'єктивні (власне негативне відношення до роботи в різновіковій групі).

Продовжується робота щодо створення сучасного методичного забезпечення варіативних форм здобуття дошкільної освіти з урахуванням призначення закладу, режиму роботи, інноваційних підходів щодо змісту та методів виховання.

Оскільки у процесі формування особистості дитини перші шість років мають найбільшу вагу та з метою своєчасного виявлення, підтримки, розвитку обдарованості, природних нахилів та здібностей освітній процес у дошкільному навчальному закладі доцільно організовувати за одним чи кількома пріоритетними напрямками. На часі створення та розгалуження груп розвивального характеру.

Сьогодні нам випало жити на зламі епох. Сучасні комп'ютерні системи та телекомунікаційні технології зумовлюють зміни освітніх пріоритетів. Своєчасно помічати нові тенденції, брати до уваги реальний життєвий контекст, рухатися з вимогами нової епохи, поєднувати в собі гнучкість з чіткою педагогічною позицією – важлива умова професійного та особистісного вдосконалення педагога, оптимізація його діяльності. Саме математика, природа, як і мова, пронизують всю діяльність людини, математичні поняття використовуються на кожному кроці. Без них неможливий дивовижний технологічний процес, економічне процвітання. Тому виникає необхідність здійснювати логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку. Питання професійної підготовки студентів до здійснення логіко-математичного розвитку дошкільників в умовах ступеневої освіти розглядається в даній статті.

Сучасній Україні потрібні фахівці дошкільного профілю нової

формації з конкурентно придатним європейським чи світовим рівнем кваліфікації для досягнення єдиної мети – формування гармонійно розвиненої особистості. Отож необхідно докорінно оновити технологію їхньої підготовки до самостійної педагогічної діяльності в XXI столітті, третьому тисячолітті.

Ступенева підготовка фахівців – це досить актуальна проблема, яку потрібно вирішувати сьогодні. Ступеневість вищої освіти полягає у здобутті різних освітніх кваліфікаційних рівнів на відповідних етапах (ступенях) вищої освіти. Виходячи із структури вищої освіти, її перший рівень передбачає отримання кваліфікації «молодший спеціаліст», другий – кваліфікації «бакалавр» (базова вища освіта) і третій – кваліфікації «спеціаліст», «магістр» (повна вища освіта).

Принцип наступності лежить в основі постійного розвитку і вдосконалення всіх ланок системи освіти. Оновлення системи освіти відбувається в оновленні програм, форм, методів, прийомів навчання. Перед нами поставала проблема виховання професіонала, творчої особистості, виявлення і збереження обдарованості, сприяння розвитку здібностей, виховання талановитих людей.

У справжнього майстра форма і зміст навчальної діяльності перебувають у єдності й гармонії, забезпечують оптимальний темп переходу від нижчих до вищих етапів розвитку.

Наукові дослідження педагогів, психологів, аналіз передового педагогічного досвіду переконують, що готувати дітей дошкільного віку до життя, до успішного навчання в сучасній школі мають висококваліфіковані фахівці, творчі особистості – вихователі у взаємодії з сім'єю.

В Законі України «Про дошкільну освіту» записано: «Дошкільна освіта – це цілісний процес, спрямований на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб» [4, 3].

З погляду сучасної концепції дошкільної освіти, дітей слід навчити не лише обчислювати, вимірювати, розрізняти геометричні фігури, орієнтуватися у часі і просторі, а й учити логічно мислити, розвивати творчі здібності, пізнавальні інтереси. Математичний розвиток дітей складається з двох взаємопов'язаних основних ліній: логічної, тобто підготовки мислення до способів міркування і власне математичної – формування математичних уявлень.

У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні акцент зроблено на логіко-математичному розвитку дошкільнят, тобто йдеться про якісні зміни, які відбуваються з розвитком уміння здійснювати математичні та логічні операції, а саме: класифікацію, серіацію, вимірювання та обчислення.

Важливим показником професійної підготовки студентів до логіко-математичного розвитку дітей є система професійно-педагогічних умінь, якими повинні володіти майбутні спеціалісти дошкільної освіти.

Тому вивчення методики поєднується з педагогічною практикою студентів (показовою, пробною) в дошкільних навчальних закладах, де вони набувають професійних умінь, застосування отриманих знань в роботі з дітьми з логіко-математичного розвитку. Студенти спостерігають роботу досвідчених вихователів у дошкільних навчальних закладах. Аналізують умови, створені в дошкільному навчальному закладі та вдома для ефективного формування у дітей логіко-математичних умінь. Творчо планують роботу в повсякденному житті і на заняттях, організують і проводять тематичний день «Цікава математика» в різновікових групах дошкільних навчальних закладів.

Виконують творчі завдання:

1. Виписати логічні завдання на складання геометричних фігур з математичних паличок (на перетворення однієї фігури в іншу, на перетворення фігур з паличок, провести їх з дітьми).

2. Ознайомитись із змістом логіко-математичних ігор, виготовити зразки наочного матеріалу для них.

3. Скласти ребуси, кросворди, чайнворди на тему «Загадкова математика».

4. Виготовити різні види лабіринтів для однієї з вікових груп.

5. Підібрати арифметичні задачі з логічним навантаженням. Поміркуйте разом з дітьми. Розв'яжіть задачі.

6. Обговорити ситуацію. Поміркуйте, які з відповідей завжди неправильні. Чому?

7. Підібрати віршовані логічні завдання з математичним змістом.

Студенти поглиблено вивчають наукові дослідження, вклад зарубіжних і вітчизняних педагогів у розвиток теорії методики формування елементарних математичних уявлень. Особливу увагу приділяють проблемам діагностування логіко-математичного розвитку дошкільників. Практично ознайомлюються із різними методиками.

Вища освіта покликана забезпечити фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку. Ознайомлюються з варіативними програмами логіко-математичного розвитку дітей різновікової групи, поглиблено вивчають засоби логіко-математичного розвитку дошкільників:

- Дидактичні та логіко-математичні ігри.
- Завдання з математичними паличками (головоломки).
- Логічні завдання графічного змісту (лабіринти, кросворди, ребуси).
- Арифметичні задачі з логічним навантаженням.

Творчо складають та реалізують у своїй навчально-дослідницькій роботі власні програми – проекти логіко-математичного розвитку

дошкільників, активно залучають до співпраці батьків вихованців.

Професійна підготовка в галузі дошкільної освіти і виховання повинна бути спрямована на забезпечення уміння кваліфіковано реалізувати ним складові Базового компонента дошкільної освіти, що охоплює сфери життєдіяльності дитини: «Природа», «Культура», «Люди», «Я сам».

Отже, для успішного засвоєння дошкільниками математичних операцій і понять необхідними є професійно-педагогічна готовність вихователя здійснювати особистісно орієнтований підхід до дітей, знання індивідуальних особливостей кожної дитини у певний період її розвитку; адаптація програми до можливостей вихованців (але не нижче базового рівня); наявність дидактичного матеріалу, що дає змогу індивідуалізувати пізнавальні завдання; організація освітньо-виховного процесу на діагностичній основі різних рівнів складності; застосування варіантних технологій навчання; урізноманітнення форм навчальної діяльності; залучення батьків до освітньо-виховної роботи з дітьми.

Отже, вважаємо, що найбільш значущою метою при створенні та реалізації системи ступеневої освіти є забезпечення реальних можливостей для включення майбутніх спеціалістів до творчої професійної діяльності, формування у кожного індивіда здатності до гнучких змін відповідно до зміни соціальних і культурних орієнтацій суспільства. Саме тому найбільша увага повинна приділятися розвитку таких якостей особистості, як професіоналізм, творчість, сучасний стиль мислення, рівень культури, інтелектуальний і моральний розвиток майбутніх педагогів дошкільної освіти.

Проте залишаються невивченими питання формування логіко-математичного розвитку дітей в умовах різновікової групи на заняттях та в повсякденній роботі, що є перспективою для подальшого розгляду проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баглаєва Н.І. Сучасні підходи до логіко-математичного розвитку дошкільників // Дошкільне виховання. – 1999. – № 7.
2. Байбородова Л.В. Взаимодействие в разновозрастных группах учащихся. – Ярославль: Академия развития, 2007. – 336 с.
3. Герасимова Е.Н. Педагогические основы построения образовательного процесса в разновозрастных группах детского сада: диссертация доктора педагогических наук. – Спб., 2002. – 339 с.
4. Закон України «Про дошкільну освіту». – К., 2001.
5. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук.-метод. посіб. / Наук. ред. Кононко О.Л. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.
6. Концепція дошкільного виховання в Україні. Проект. – К.: Освіта, 1993. – 16 с.